

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ І СТРУКТУРА КОМПЕТЕНТНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ТВОРЧОМУ ПИСЬМІ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

THE ESSENCE OF THE NOTION AND THE STRUCTURE OF THE COMPETENCE IN THE ENGLISH LANGUAGE CREATIVE WRITING OF HIGHER EDUCATION STUDENTS

Професіограма майбутнього фахівця, особливо мовника або вчителя іноземних мов, вимагає розвинутої компетентності в англomовному творчому письмі, яка спрямована на всебічний розвиток особистості майбутнього фахівця, водночас оздоблюючи його інструментарієм для створення найрізноманітніших за формою, змістом і призначенням письмових текстів, що робить його конкурентоспроможним. Компетентність в англomовному творчому письмі – це здатність до конструктивної нестандартної англomовної писемної діяльності на основі високорозвинених психічних процесів або зовнішнього керуючого стимулу та системи знання необхідних алгоритмів і правил виконання такої діяльності та вміння комбінувати ці алгоритми й правила в нові конфігурації за потребою. Структурними елементами компетентності в англomовному творчому письмі є: когнітивно-афективний компонент (система психоособистісних утворень, що беруть участь у творчій діяльності людини й охоплюють пізнавальні процеси, особистісні якості, здібності, емоційні процеси), когнітивно-вольовий компонент (як існування або систематичне виникнення креативної потреби у студента та актуалізація вольових зусиль для її практичного втілення), інструментально-процесуальний компонент (наявність знань і сформованість умінь та навичок, що є інструментом ефективної творчої писемної діяльності) та рефлексивно-аналітичний компонент (дозволяє здобувачеві створювати модель ідеального продукту діяльності через критичне порівняння наявних зразків, порівнювати продукт власної творчої діяльності з обраною моделлю, здійснювати самоаналіз, самооцінку, самоперевірку; робити об'єктивні висновки щодо рівня власного продукту писемної діяльності та вживати ефективні заходи щодо його вдосконалення).

Ключові слова: компетентність в англomовному творчому письмі, творче письмо,

когнітивно-афективний, когнітивно-вольовий, інструментально-процесуальний та рефлексивно-аналітичний компоненти.

The professionogram of future specialist, especially ones majoring in linguistics or teaching foreign languages, requires a high level of competence in creative writing in the English language instrumental in versatile development of personality and equipping a graduate with a toolkit for creating writing texts various in form, contents and purpose, which makes them competitive in the modern changeable world. Competence in creative writing in the English language is an ability to conduct constructive non-standard writing activity in the English language on the basis of highly developed psychological processes or external controlling stimulus and a system of knowledge of necessary algorithms and rules of implementation of such activity, and ability to combine these algorithms and rules in new configurations if necessary. The structural elements of competence in creative writing in the English language are as follows: the cognitive-affective component (psychic and personal features that participate in creative activity and comprise cognitive processes, personal traits, capabilities and emotional processes); the cognitive-volitional component (presence or systematic appearance of a creative impulse and actualization of volitional efforts for its realization); the instrumental-processual component (knowledge and skills instrumental in conducting effective creative written activity); and the reflexive-analytical component (enables a student to create the model of ideal product via critical comparison of current samples; compare own product with the chosen model, performing self-analysis, self-assessment, self-check; make objective conclusion concerning the level of the own written activity product and use effective ways of its improving).

Key words: competence in creative writing in the English language, creative writing, cognitive-affective, cognitive-volitional, instrumental-processual and reflexive-analytical components.

УДК 378.016:811.111+159.9+808.1
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/43/2.15>

Мельниченко Г.В.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Сусол Л.О.,

канд. філол. наук,
доцент кафедри мовної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Використання англійської мови як основного засобу міжнародного ділового й особистого спілкування зумовило обмеження інтересу науковців та практиків дослідженням оптимальних шляхів розвитку іншомовних академічних і ділових писемних навичок тих, хто навчається. Однак упродовж тривалого часу розвитку іншомовних писемних навичок як у середній, так і у вищій школі приділялася настільки мізерна кількість навчальних годин, що мета формування іншомовної писемної компетентності здавалася недосяжною. Та навіть за умов включення в освітні програми дисципліни «Ділова англійська мова» та аспекту «Писемне мовлення»

в навчальні курси «Англійська мова», «Практика усного та писемного мовлення» й «Іншомовна комунікація у науковому та навчальному дискурсах» повний розвиток зазначеної компетентності не є можливим, адже не враховує художньо-естетичний аспект цього виду мовленнєвої діяльності. Реалізація художньо-естетичного аспекту писемного мовлення в освітньому процесі вбачається нам можливою завдяки введенню у відповідні дисципліни творчого компонента, тобто творчого письма як письма нетрадиційних жанрів, що віддзеркалює суб'єктивність відчуттів того, хто пише, унікальність його мислення та має на меті створення оригінального, неповторного продукту. Однак просте

введення аспекту творчого письма у стандартні курси, спрямовані на розвиток загальних складників іншомовної комунікативної компетенції, не може призвести до озброєння студентів необхідними вміннями творчого письма: так ми можемо претендувати лише на використання в освітньому процесі творчих писемних вправ як знаряддя для розвитку суміжних мовленнєвих навичок або засобу підвищення мотивації навчання. Натомість, якщо говорити про особистість майбутнього фахівця, особливо мовника або педагога, необхідним структурним елементом його професіограми є, на нашу думку, таке багатовекторне професійне утворення, як компетентність в англомовному творчому письмі. Цей феномен важливий для становлення особистості конкурентоздатного фахівця, проте наразі він залишається маловивченим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування компетентності у творчому письмі, з одного боку, спрямоване на всебічний розвиток особистості майбутнього фахівця: від його пізнавально-почуттєвої сфери до навичок рефлексії та самовдосконалення, а з іншого – оздоблює студента інструментарієм для створення найрізноманітніших за формою, змістом і призначенням писемних текстів, що робить здобувача універсальним та компетентним в усіх сферах діяльності людини.

Проте, як свідчить проведений нами аналіз науково-методичної літератури, питання формування компетентності в англомовному творчому письмі залишається поза увагою вчених. Майже всі науковці й практики, до кола інтересів яких входить феномен творчого письма, оперують поняттям «навички творчого письма» (П. Аврамова (2018 р.), С. Бассінджер (2013 р.), Н. Гаффільд (1998 р.), О. Гладка (2015 р.), С. Ерншо (2014 р.), А. Малей (2012 р.), П. Рандольф (2011 р.), С. Сміт (2013 р.), Дж. Спіро (2004 р.), С. Тельфер (2012 р.), П. Хуртадо (2010 р.) тощо) або розуміють навички творчого письма як складник комунікативної компетенції (О. Казанцева (2020 р.), Г. Пристай (2021 р.), Р. Райт (1957 р.), В. Сафонова (2018 р.), К. Сміт (2013 р.) тощо), або, навпаки, розглядають розвиток писемних навичок як допоміжний засіб розвитку більш загального утворення – творчої компетентності (І. Брякова (2010 р.), Т. Письменкова (2019 р.), О. Хорольська (2021 р.) тощо).

Вивчення ж поняття компетентності у творчому письмі в науково-інформаційному просторі обмежується незначною кількістю досліджень. Так, Ф. Мохаммед (2019 р.) визначає це поняття як знання, вміння, навички із виконання різноманітних писемних завдань і створення текстів різних жанрів, як художнього, так і нехудожнього стилю, когерентних та зрозумілих читачеві; а також здатність до критичного аналізу своїх і чужих творів різних стилів [6, с. 236]. Як бачимо, трактування поняття компетентності в творчому письмі зводиться до

сукупності навичок та уявлень про створення писемних текстів різних жанрів і стилів творчого та напівтворчого характеру.

У своїй практичній діяльності Л. Колеснікова формулює компетентність творчого письма учнів, розуміючи під цим письмові творчі вміння й уміння писемного спілкування у найбільш типових ситуаціях повсякдення (наприклад, листування). Педагог розглядає компетентність творчого письма у ракурсі розвитку писемної компетенції як частини іншомовної комунікативної компетенції. Отже, якщо перший підхід ґрунтується на креативно-процесуальному розумінні, то останній передбачає більш широке, загальномовленнєве бачення, виходячи за межі творчого [3].

Наукові пошуки А. Бобра носять психомовленнєвий характер, досліджуючи основні іншомовні комунікативні вміння студента в межах розвитку критичного мислення. Засобами розвитку таких умінь дослідник вбачає креативні вправи на основі поетичних творів, що разом з іншими техніками з методичного арсеналу створюють багато дотичних аспектів із розумінням та методикою розвитку компетентності у творчому письмі [1].

Глибше дослідження в межах цього підходу пропонує І. Брякова, наукові роботи якої, хоча й не спрямовані на розвиток безпосередньо компетентності у творчому письмі, проте роблять значний внесок у розуміння її сутності. Зосереджуючись на формуванні креативної компетентності студентів-філологів педагогічного вузу, вона розуміє її як інтегральну багатофакторну особистісну якість, що на професійній основі зумовлює розвиток літературно-творчих здібностей студентів. Показниками рівня сформованості креативної компетентності студентів-філологів, зокрема, виступають здібності студента до створення критичного тексту читача-професіонала та здібності до створення власного художнього і публіцистичного тексту [2]. Компетентнісний розріз ключового поняття відкриває структурно-понятійний простір, який перекликається з предметом нашого дослідження – розвитком компетентності у творчому письмі. Так, авторкою виокремлюється не лише філологічний, а й культурологічний, методичний і, щонайважливіше, психологічний компоненти.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Отже, очевидним залишається факт відсутності чітко сформульованої структурно-змістової характеристики поняття «компетентність у творчому письмі». Обмеженість досліджень понятійного апарата стосовно предмета вивчення та водночас різноплановість і ширина загального теоретичного підґрунтя визначають актуальність та значущість проблеми нашої наукової розвідки.

Мета роботи полягає у визначенні поняття й виокремленні структурних елементів

компетентності в англomовному творчому письмі студентів вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Невідповідність між панівним науковим понятійно-категоріальним контекстом проблеми формування здатності до творчого письма та переорієнтацією на компетентнісну парадигму в освітньому процесі, суспільстві й ринку вимагає обґрунтування необхідності концептуально-понятійного переходу від процесу простого формування вмінь або навичок творчого письма до формування компетентності в англomовному творчому письмі.

Різниця між першим і другим поняттями полягає у ступені алгоритмізованості, або гнучкості, набутих здібностей. Так, у випадку з розвитком умінь або навичок йдеться про ефективне виконання певної конкретної дії за алгоритмом. Компетентність же передбачає, по-перше, здатність діяти за допомогою цих умінь та навичок, а, по-друге, усвідомлене пристосування цих цій до конкретного соціального контексту, що забезпечує їхню ефективність у варіативних соціальних умовах [4].

Таке пристосування базується на осмисленому, а не на автоматизованому, на відміну від навичок, виборі ефективних дій, що надають людині можливість діяти не тільки у звичній, але й у нестандартній ситуації. Саме цей постулат ми кладемо в основу нашого розуміння процесу розвитку здатності до творчого письма під час підготовки професіонала. Окрім того, будемо орієнтуватися на той факт, що в освітніх стандартах знання, вміння й навички включаються в компетентності як ім'єнтний складник [4].

Говорячи про компетентність в англomовному творчому письмі, ми маємо на увазі не лише підструктуру іншомовної писемної компетентності майбутнього фахівця, а й важливий складник кар'єрної компетентності – формацію, яка може забезпечити людині повноцінне й багатогранне функціонування в сучасному суспільстві згідно з його новаціями та трендами. Відповідно до цього у своєму дослідженні ми намагаємося відійти від формування у студентів дискретних умінь створювати оригінальні письмові тексти різного стилісового й жанрового типу: це, дійсно, входить до кола вмінь писемної компетенції і не вимагає визначення окремої компетентності. Натомість ми розуміємо це утворення як форму особистісного існування, самовияву, продуктивних потреб, заснованих на експліцитних та імпліцитних знаннях і варіативних уміннях та, щонайважливіше, особливому стані розвитку мислення. Виходячи з цього положення, окреслимо необхідні для цього особистісно-професійні властивості, або структурні елементи, компетентності в англomовному творчому письмі.

1. Когнітивно-афективний компонент. Цей компонент передбачає наявність системи певних психоособистісних утворень, що беруть участь у творчій діяльності людини: *пізнавальних*

процесів, таких як мислення, уява, відчуття й сприйняття (наприклад, уміння нестандартно сприймати й інтерпретувати навколишню дійсність); *особистісних якостей*, зокрема певного типу темпераменту (так, інтровертність впливає на здатність зосередитися на власному стані й почуттях, чутливість або відкритість до вражень, спостережливність); *здібностей*, таких як обдарованість, креативність, інтелект (якщо його розуміти як систему внутрішніх відчуттів (наприклад, відчуття реальності, себе, гумору, ситуації, прекрасного, міри тощо) й образу мислення, зокрема аналітичного, образного, абстрактного тощо); *емоційних процесів* (простих емоцій (наприклад, задоволення від сприйняття літературного, музичного твору) та складних емоцій або почуттів (наприклад, складних естетичних емоцій як відчуття краси під час сприйняття явищ дійсності)).

2. Когнітивно-вольовий компонент. Зазначений компонент окреслює такі психологічні прояви, як *вольова регуляція дій* та деякі мимовільні психічні утворення, наприклад, певні *мотиваційні* прояви, зокрема, естетичні творчі потреби особистості – потреби вираження гармонії, порядку, краси в слові; потреба в самоактуалізації, повазі й схваленні (через творчу писемну реалізацію власних креативних здібностей щодо здійснення естетично-когнітивного впливу на аудиторію). Практичною реалізацією цього компонента є існування або систематичне виникнення креативної потреби у студента та актуалізація вольових зусиль для її практичного втілення.

3. Інструментально-процесуальний компонент. У загальному вигляді цей компонент передбачає наявність у студентів знань та сформованість умінь і навичок, що є інструментом ефективною творчої писемної діяльності.

Для ефективного здійснення творчої писемної діяльності здобувач вищої освіти має *знати*: сутність поняття «творче письмо»; стилі, форми, жанри творчого письма; місце творчого письма у системі підготовки майбутнього вчителя мови і літератури (англійської); типи текстів за специфікою мети й змісту висловлювання; категорії й структурні елементи тексту; сутність, види, композиційні й лінгвостилістичні особливості тексту-опису, тексту-міркування, тексту-розповіді як функціонально-сміслових типів мовлення; категорії, поняття й правила орфографічного, пунктуаційного, морфологічного, граматичного, лексичного, синтаксичного, стилістичного рівнів, що дозволяють здійснювати англomовну писемну комунікативну діяльність на встановленому освітньою програмою рівні.

Серед умінь виокремимо здатність здобувача вищої освіти виконувати такі дії: визначати й аналізувати художні прийоми, за допомогою яких досягається необхідний ефект; працювати зі словниками синонімів, антонімів; створювати синонімічні,

антонімічні пари, словники епітетів, метафор; створювати власні твори різних мовленнєвих типів за зразком у межах заданої теми або ситуації; дотримуватися композиційних, лінгвістичних і стилістичних норм та правил під час творчого письма; вільно й оригінально виражати власні думки й почуття; демонструвати широкий словниковий запас й адекватний вибір мовленнєвих одиниць; використовувати доречні й ефектні художні прийоми для створення яскравих і влучних образів [5].

4. *Рефлексивно-аналітичний компонент*. Наявність цього компонента дозволяє здобувачеві створювати модель ідеального продукту діяльності через критичне порівняння наявних зразків, порівнювати продукт власної творчої діяльності з образною моделлю, здійснюючи самоаналіз, самооцінку, самоперевірку; робити об'єктивні висновки щодо рівня власного продукту писемної діяльності та вживати ефективні заходи з його удосконалення. Цей компонент безпосередньо залежить від ступеня сформованості всіх вищезазначених елементів.

Як бачимо, компетентність у творчому письмі виходить за межі мовної або комунікативної компетенції, оскільки має позамовні, позакомунікативні та навіть позасоціальні грані. Вона перетинається зі змістовим полем таких компетентностей, як особистісна, культурна й компетентність самовираження; нею більше керують вроджені схильності та здібності, ніж навчальний процес, спрямований на розвиток іншомовної комунікативної компетенції. Це дає підстави стверджувати, що формування такої компетентності забезпечує успішність особи не лише у мовленнєвій діяльності, а й в інших позамовних галузях діяльності, оскільки перша заснована на психічних механізмах, спільних для всіх продуктивних видів діяльності.

Структурний аналіз поняття компетентності в англomовному творчому письмі дозволяє сформулювати визначення цього поняття. Отже, *компетентність в англomовному творчому письмі* – це здатність до конструктивної нестандартної англomовної писемної діяльності на основі високо-розвинених психічних процесів або зовнішнього керуючого стимулу та системи знань необхідних алгоритмів і правил виконання такої діяльності та вміння комбінувати ці алгоритми й правила в нові конфігурації за потребою.

Висновки. Розуміння компетентності в англomовному творчому письмі в надгалузовому контексті, тобто як багатофакторне, інтегративне утворення, вносить це поняття за межі професійних вимог за мовними спеціальностями і ставить його поруч з іншими загальними компетентностями, здатними забезпечити фахівця необхідним для успішної діяльності змістово-процесуальним арсеналом. Зважаючи на структурні компоненти цієї компетентності, можна стверджувати, що лише один її компонент – інструментально-процесуальний – є результатом спеціальної мовної підготовки здобувача, однак сучасний стан розвитку інформаційно-комунікаційного простору надає людині можливість досягти високого рівня його розвитку і самостійно або за частковою допомогою освітніх програм вищої школи будь-якої спеціальності, які передбачають розвиток здатності випускника спілкуватися іноземною мовою в професійному колі як частини мовно-комунікативної компетентності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бобер А. Особливості використання креативних вправ для формування іншомовної продуктивної компетентності учнів старших класів на основі поетичних творів. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/28114/1/Бобер.pdf>.
2. Брякова И. Формирование креативной компетентности студентов-филологов педагогического вуза : монография. Оренбург : Издательство ОГПУ, 2010. 380 с.
3. Колеснікова Л. Формування компетентності творчого письма на уроках англійської мови на старшому етапі навчання. URL: https://urok.osvita.ua/materials/edu_technology/57368/0.
4. Майер Б. Знание, навыки, компетенции: эпистемологический анализ. *Science for education today*. 2019. № 2. С. 67–79.
5. Робоча програма з навчальної дисципліни «Творче письмо» для здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем ОПП «Середня освіта (мова і література (англійська))» / ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського». Одеса, 2021. 15 с.
6. Mohammed F.A.E. Creative Writing from Theory to Practice: Multi-Tasks for Developing Majmaah University Students' Creative Writing Competence. *Arab World English Journal*. 2019. № 10 (3). P. 233–249. DOI: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1271698.pdf>.